

ОСОБЛИВОСТІ МОНІТОРИНГУ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ (НА ПРИКЛАДІ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ)

Одним з компонентів механізму підвищення експортного потенціалу підприємства легкої промисловості має стати моніторинг стану та динаміки середовища господарської експортно-орієнтованої діяльності даного підприємства. В даній статті автор розглядає основні характеристики вказаної системи моніторингу: особливості здійснення, порядок виконання, систему показників.

Ключові слова: моніторинг, експортний потенціал підприємства, легка промисловість, толінгові операції, підряд.

М. М. CHUBAR

Khmelnitskyi National University

THE PECULIARITIES OF DOMESTIC ENTERPRISES' EXPORT POTENTIAL MONITORING (BY THE EXAMPLE OF LIGHT INDUSTRY)

In the present harsh economic conditions the export potential of domestic companies is undeveloped. To develop company's international trade capabilities, the mechanism of boosting company's export potential needs to be implemented into its business activity. The integral part of the given mechanism is the state and dynamics of company's exporting-oriented activity conditions, which need to be monitored constantly. In the article the core characteristics of the company's economic monitoring system, including performing peculiarities, working algorithm, system of indexes, are analyzed. In the beginning of the article, the necessity of monitoring the export potential, according to the export potential boost mechanism core principles, is justified by the author. Then the peculiarities of monitoring the light industry enterprise are characterized. After that the requirements to the monitoring indexes system are analyzed. And in the end of the article the monitoring procedure and specific agreement performance indicators are described. Thus, monitoring is the key part of the management cycle of any export-oriented domestic light industry enterprise.

Keywords: monitoring, the export potential of an enterprise, light industry, tolling, subcontracting.

Вступ

Постановка проблеми. В процесі розробки механізму підвищення експортного потенціалу вітчизняних підприємств необхідно зрозуміти, що моніторинг стану та динаміки експортного потенціалу даних підприємств, будучи невід'ємною частиною управлінського циклу, відіграє ключову роль у підвищенні експортного потенціалу. Відтак, необхідно визначити особливості системи моніторингу ЕПП на підприємстві (на прикладі легкої промисловості)

Аналіз останніх досліджень. Проблеми моніторингу діяльності підприємства розглянуті у вітчизняній економічній науці досить широко та ґрунтовно. У даному дослідженні ми використовували праці, в яких Берест М. М., Черкасова С. О., Дорогань-Писаренко Л. О., Климчук А. О., Мельник та ін. аналізують термінологічно-правові аспекти толінгу, особливості побудови системи моніторингу економічної інформації на підприємстві, особливості процедур проведення моніторингу тощо.

Виділення невирішених частин проблеми, яким присвячена дана стаття. В даній статті подаються основні характеристики авторської системи моніторингу ЕПП легкої промисловості в умовах виконання підприємствами легпрому України толінгових контрактів зарубіжних замовників.

Постановка завдання. Проаналізувати особливості, специфічні показники, алгоритм виконання та інші основні характеристики моніторингу ЕПП легкої промисловості.

Виклад основного матеріалу. Механізм підвищення експортного потенціалу підприємств (далі ЕПП) в авторській конфігурації функціонує згідно з певними визначеними заздалегідь принципами. Так, згідно принципу безперервності, механізм розрахований на постійне використання підприємством, тобто будь-яка експортоорієнтована господарська діяльність підприємства має відбуватись в межах, визначених даним механізмом. Принцип повторюваності постулює, що в основі діяльності підприємства знаходиться повний управлінський цикл, що передбачає планування, виконання планів, контроль та корегування даного виконання, а також моніторинг перебігу управлінського циклу на підприємстві. А принцип підпорядкованості діяльності підприємства етапам управління передбачає, зокрема, що вся діяльність підприємства має відбуватись згідно етапів управлінського циклу на підприємстві.

Таким чином, моніторинг підвищення ЕПП в межах управлінського циклу підприємства – це важливий елемент процесу підвищення ЕПП. Моніторинг як явище є процесом постійного спостереження за певним об'єктом чи процесом з метою прогнозування динаміки його розвитку, а також проведення подальшої оцінки, порівняння певних параметрів з аналогічними у іншого об'єкта/явища [1, 2].

Проведення моніторингу господарської діяльності підприємства передбачає використання певної системи показників моніторингу, кожна група показників у якій характеризує стан певного аспекту

діяльності підприємства [3, 4].

Експортний потенціал підприємств легкої промисловості характеризує їх здатність до реалізації ними товарів та послуг на цільові зарубіжні ринки з отриманням норми прибутку, що забезпечить просте та розширене відтворення діяльності даних підприємств. Основною відмінністю їх експортної діяльності є вибудова бізнес-відносин з іноземними підприємствами через виконання вітчизняними фірмами толінгових замовлень (переробка сировини іноземного замовника) [5].

Моніторинг ЕПП вітчизняних швейних підприємств має наступні особливості:

- моніторинг зовнішнього ЕПП має забезпечувати спостереження за змінами зовнішнього середовища підприємства, зокрема за законодавством, що регулює діяльність підприємства на цільових ринках – в постійному пошуку можливостей та загроз для фірми;
- моніторинг внутрішнього ЕПП має забезпечувати всебічне спостереження за змінами у стані різноманітних попередньо виокремлених параметрів чи аспектів діяльності підприємства;
- для моніторингу внутрішнього ЕПП можна використовувати показники авторської системи оцінки ЕПП, за допомогою якої можна здійснювати оцінку виробничого, трудового, фінансового, інвестиційно-інноваційного, експортно-збутового внутрішнього експортного потенціалу;
- оскільки відповідність технічним умовам виробництва швейної продукції, доданим до толінгової угоди з іноземним замовником, є однією з головних умов отримання підприємством прибутку, важливий також моніторинг показників кількості, якості, швидкості виробництва продукції безпосередньо на робочих місцях, що може бути здійснений з використанням систем інтелектуального робочого місця або проведення планових та позапланових перевірок необхідних параметрів в перебігу виробничого циклу;
- оскільки одним з найбільш перспективних способів зниження собівартості виробництва швейної продукції в межах вітчизняних виробничих потужностей є врегульована чинним законодавством співпраця з підприємствами, що мають доступ до дешевої робочої сили – необхідно здійснювати моніторинг якості даної співпраці;
- специфіка господарської діяльності швейного підприємства-експортера, що здійснює ЗЕД переважно шляхом виконання толінгових угод, вимагає обов'язкового проведення моніторингу якості виконання даних угод.

Виконання толінгових (підрядних) договірних зобов'язань підприємством та його підрядниками можливо оцінювати за допомогою окремої множини показників, з застосуванням в якості інформаційної бази управлінської звітності підприємства. Вимоги до системи показників наступні:

- показники повинні відображати всі суттєві аспекти якості виконання договірних зобов'язань підприємством та його підрядниками: повнота, вчасність, відсутність браку, обсяг рекламцій тощо;
- інформаційною базою для моніторингу якості договірних зобов'язань має бути первинна документація, у якій відображене виконання даних зобов'язань;
- система має бути не переобтяжена показниками для чіткого розуміння всіма користувачами даної інформації якості виконання зобов'язань підприємством та його підрядниками, проблем, що виникають у даному напрямку тощо.

Моніторинг динаміки ЕПП – це система управлінських технологій, методів та процедур, яка, за умов використання її відповідно кваліфікованим персоналом, дає змогу систематично відстежувати стан ЕПП. Моніторинг підвищення ЕПП можна представити у вигляді наступного послідовного процесу (рис. 1).

Оскільки будь-який іноземний замовник вимагає від підприємства дотримання власних технічних умов переробки давальницької сировини, європейських стандартів якості на готову продукцію, моніторинг та контроль якості виготовленої продукції є головною передумовою можливості функціонування механізму підвищення ЕПП на етапі накопичення фінансових ресурсів. Можемо виділити наступні види моніторингу та технічного контролю виробництва швейної продукції за суб'єктами проведення:

- моніторинг та контроль дотримання встановлених в угоді про переробку давальницької сировини умов, технічних умов та стандартів виготовлення (пакування, зберігання, перевезення тощо) (далі КТУС) продукції, здійснюваний інспекторами відділу контролю якості (ВКЯ) замовника;
- моніторинг та контроль якості сировини замовника, а також КТУС, здійснюваний інспекторами аналітичного відділу та ВКЯ підприємства-виконавця;
- моніторинг\КТУС, здійснюваний інспекторами аналітичного відділу та ВКЯ головного підрядника на підприємствах-субпідрядниках;
- моніторинг та контроль якості сировини замовника (головного підрядника), здійснюваний інспекторами аналітичного відділу та ВКЯ підприємства-субпідрядника.

Пропонується здійснювати моніторинг якості виконання договірних зобов'язань на підприємстві за наступними узагальненими показниками (табл. 1).

Як бачимо, моніторинг ЕПП швейної галузі зосереджено на спостереженні за зовнішнім, внутрішнім середовищем підприємства, а також на спостереженні за якістю виконання угод субпідрядниками. Вітчизняним швейним підприємствам в умовах економічної нестабільності вигідно встановлювати довготермінові продуктивні бізнес-зв'язки з певним колом іноземних замовників та вітчизняних субпідрядників. Таким чином, однією з головних функцій моніторингу є відслідковування динаміки параметрів та показників, що вказують на вірогідність такої співпраці.

Рис. 1. Моніторинг підвищення ЕПП та його функціональна межа*

Таблиця 1

Показники моніторингу якості виконання договірних зобов'язань на підприємстві

Назва та умовне позначення показника	Інформаційна база обчислення значення показника
Індекс забезпечення кількості виробництва, $I_{зкв}$	Угода, вивізні ВМД, акт прийому продукції (виконаних робіт).
Індекс забезпечення якості виробництва, $I_{зясв}$	Угода, технічні умови переробки, стандарти на готову продукцію, акт прийому продукції (виконаних робіт).
Індекс забезпечення споживчої якості виробництва, $I_{зсяв}$	Угода, заява клієнта на експертизу, акт про прийняття товару на дослідження, рекламація Замовника.
Індекс задоволення рекламацій, $I_{зр}$	Угода, акт прийому продукції (виконаних робіт), рекламація Замовника.
Індекс безпроблемності ділових відносин, $I_{бдв}$	Угода, рекламація Замовника.

Моніторинг даних про господарську діяльність підприємства, його експортний потенціал та умови їх реалізації є невід'ємною частиною управлінського циклу та механізму підвищення ЕПП підприємства.

Висновки

Внаслідок специфіки здійснення експортної діяльності підприємств легпрому, до моніторингу стану підприємства та середовища його економічної діяльності додається також моніторинг якості виконання угод замовників, що виконується як з використанням первинних даних про виробництво продукції прямо з робочих місць, так і за допомогою агрегованих показників якості виконання угод замовників. Процедура проведення моніторингу ЕПП передбачає всеохоплююче спостереження за станом підприємства, з використанням досліджень ринку та законодавства, а також первинної і вторинної звітності підприємства та субпідрядників.

Література

1. Берест М. М. Формування системи показників моніторингу розвитку кризових явищ на підприємстві / М. М. Берест // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2014. – Вип. 45. – С. 54–59.

2. Черкасова С. О. Економічний інструментарій управлінського моніторингу конкурентоспроможності промислових підприємств у процесі формування механізму її організаційно-економічного забезпечення [Електронний ресурс] / С. О. Черкасова // Економіка. Управління. Інновації. – 2011. – № 2. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/eui_2011_2_57.pdf.

3. Дорогань-Писаренко Л. О. Антикризовий моніторинг фінансового стану сільськогосподарських підприємств / Л. О. Дорогань-Писаренко // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2014. – № 4. – С. 71–74.

4. Климчук А. О. Моніторинг рівня конкурентоспроможності в оперативному управлінні підприємством / А. О. Климчук // Молодий вчений. – 2014. – № 2(05). – С. 41–43.

5. Мельник О. Г. Особливості здійснення толінгових операцій суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності / О. Г. Мельник, З. М. Дутко // Вісн. Нац. ун-ту "Львів. політехніка". – 2013. – № 778. – С. 348–358.

References

1. Berest M. M. Formuvannya systemy pokaznykiv monitorynhu rozvytku kryzovykh yavlyshch na pidpriemstvi / M. M. Berest // Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti. - 2014. - Vyp. 45. - S. 54-59.

2. Cherkasova S. O. Ekonomichnyi instrumentarii upravlinskoho monitorynhu konkurentospromozhnosti promyslovykh pidpriemstv u protsesi formuvannya mekhanizmu yii orhanizatsiino-ekonomichnoho zabezpechennia / S. O. Cherkasova. // Ekonomika. Upravlinnia. Innovatsii. - 2011. - № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/eui_2011_2_57.pdf.

3. Dorohan-Pysarenko L. O. Antykryzovi monitorynh finansovoho stanu silskohospodarskykh pidpriemstv / L. O. Dorohan-Pysarenko // Visnyk Poltavskoi derzhavnoi ahrarnoi akademii. - 2014. -№ 4. - S. 71-74.

4. Klymchuk A. O. Monitorynh rivnia konkurento-spromozhnosti v operatyvnomu upravlinni pidpriemstvom / A. O. Klymchuk // Molodyi vchenyi. - 2014. - № 2(05). - S. 41-43.

5. Melnyk O. H., Dutko Z. M. Osoblyvosti zdiisnennia tolinhovyykh operatsii subiektamy zovnishnoekonomichnoi diialnosti / O. H. Melnyk, Z. M. Dutko // Visn. Nats. un-tu "Lviv. politekhnika". - 2013. -№ 778. - S. 348-358.

Надійшла 18.08.2015; рецензент: д. е. н. Нижник В. М.